

Атастырова Сардана Митрофановна,
саха тылын уонна литературатын учуутала
МО «Уус-Алдан улууьа (оройуона)
«В.Н.Мигалкин аатынан Чаран орто уопсай уерэхтээьин оскуолата»
Саха Республиката, Уус-Алдан улууьа,
Чаран б., Д. Бурцев уул. 22, тел: (8-411-61) 29-232

*Александр Васильевич Мигалкин биһиги
оскуолабытын кытта сибээһэ*

Олох... Киби олобо биллибэккэ, күннээби түбүктэри кытта ааһан иһэр. Хас биирдии кун хатыламмат кэрэ тугэннэрдээх, араас дьону кытта алтыыннаран олохпутун киэргэтэр. «Александр Васильевич Мигалкин Биьиги оскуолабытын кытта сибээьэ» диэн улэбэр мин Саха республикатын норуотун хаьайыстыбатын утуелээх улэьитэ, II Легей, I Хоро нэьилиэктэрин, Уус-Алдан улууьун бочуоттаах олохтооьо, философскай наука кандидата, М.К.Аммосов аатынан Хотугулуу – Илинни Государственной университетын тас дойдулар филологияларын уонна регионнарыгар уерэтэр институт норуоттар икки ардыларынааьы чинчийии кафедратын сэбиэдиссэьэ, «Сахаэнерго» ААО генеральной директорын субэьитэ Александр Васильевич Мигалкин туьунан суруйдум. Кини биир саамай тахсыылаах, еркен ейдеех, элбэх билиилээх общественной деятель дии саныыбын.

Улэм сыала: А.В.Мигалкин олоьун, улэтин уерэтии, биьиги оскуолабытын кытта сибээьин чинчийии.

Соруктара:

- А.В.Мигалкин олоьун уерэтии
- Ахтыылары хомуйуу.
- А. В.Мигалкин аатын уйэтитиигэ улэлэьии.

Саналы керуу: А.В.Мигалкин Саха Республикатыгар, Российской Федерацияьа улэтин урдуктук сыаналааьынна кемелеьуу.

Александр Васильевич Мигалкин Уус-Алдан улууьугар Бороьонно 1958 сыллаахха бэс ыйын 20 кунугэр Мигалкиннар дьиэ кэргэннэ сэттис оьонон кун сириг кербутэ. Ийэтэ - Екатерина Ивановна Александрова – оскуолаьа библиотекарынан улэлээбитэ, аьата Василий Николаевич Мигалкин учуутал, туттааччы идэлээх, олоьун кэнники сылларыгар оройуоннааьы булт обществотын председателигэн улэлээбитэ. Бииргэ тереебут тохсуолар уонна аьатын бастакы кэргэнигтэн ус оьото, холбоон уон икки оьо буолан иитиллэн улааппыгтара. Кини чахчы ийэ, аьа таптала диэни, олох эриэккэнин билбитинэн дьоллоох.

Муру орто оскуолатын 1975 сыллаахха бутэрэр. Оскуолаьа уерэнэр кэмнэригэр тэнинэн музыкальной оскуолаьа фортепианоьа, баянна, гармошкаьа оонньуу уерэнэр. Дьаныардаахтык спордунан дьарыктанар, ол курдук волейбол, баскетбол, легкай атлетиканан улууьуйэр. Тохсус, онус кылаастарга уерэнэ сылдьан боксаьа дьарыктанар. Бэьис кылаастан саьалаан «Юный друг милиции» этэрээккэ баьаран туран дьаныардаахтык кыттыбыта. Кинилэр онно оьолор бэрээдэктэрин, табаьы тардар оьолору кытта улэлэьэллэрэ, ол кэмнэ оьо - ыччат ортотугар арыгылааьын диэн тердугтэн суоба. Бу манна улэлээн учугэй улэтин иьин ис дьыала Министирин грамотатынан наьараадаламмыта. Урдуку кылаастарга уерэнэ сылдьан следователь буолуон баьарара. Александр бу хайысханан уерэнэ барыан баьарбыта, ол гынан баран хараьа мелтеьунэн сыьыйыллан хаалбыта. Ол онугар Саха государственной университетын омук тылын факультетыгар уерэнэ киирэр. 1980 сыллаахха Муру орто оскуолатын омук тылын учууталынан ананан кэлэр. Английскай тылын таьынан историяьа, физикаьа, музыкаьа, тердус уонна онус кылаастарга кылаас салайааччытынан улэлиир. Улэтитгэн быьис булан вокално - инструментальной ансамбль тэринэн оонньуулар. Дьокуускай куоракка музыкальной конкурска киирэн дипломант урдук аатын ылааллар. Оскуолаьа орубуна биир сыл улэлиир, онтон кинини комсомольскай улэьэ ыныран ылааллар. Дьэ бу мантан кини политической олоьо саьаланар.1981-1990 сылларга комсомольскай, партийнай улэлэргэ улэлиир. Орубуна балаьан ыйын 1 кунугэр комсомол райкомугар инструкторынан улэлии барар. 1983 сыллаахха Уус-Алданнааьы ьИБСЛКС райкомун инструктора. 1984 сыллаахха Уус-Алданааьы ьИБСЛКС райкомун 2-с секретара. 1985

сыллаахха Урдуку комсомольскай оскуолаба уерэнэр. Бэрт сотору кэминэн Аллараа Халымаба бастакы секретарынан, обкомолга туерт сүл секретардыыр. Комсомол олобун устатын тухары эрэллээх утуе доботтору биэрбитэ, кинилэр истэригэр Александр Акимов, А. Власов, А. Гаврильев, А. Канин. А.Пахомов, А. Павлов уонна да атыттары ааттаталыахха сеп. Республикааабы комсомол обкомун секретара идеологическай, спортивнай, оборонно-массовай улэ, «Спутник» аан дойдутаабы ыччат туризмын бюротун отделларын салайар. 1990 сыллаахха КПСС КК Общественной Наукаларын Академияларын аспирантуратыгар уерэнэр. 1992 сыллаахха РФ Презеденин Аан дойдутаабы уонна тас экономикай сибээскэ Саха Республикатын бастайааннай представителэ. Москваба Саха Республикатын бастайааннай бэрэстэбиитэлин тас экономикай сибээскэ солбуйааччынан биэс сүл улэлээбитэ. Урут республика хабан дабаны Россия Омук дойдуларыгар дьыалаларын Министерствотын кытта сыбыана суох курдук улэлиир буоллабына, кэм, политика уларыян, кинилэри кытта улэлиир аартыгы аьыы, суолу тобулуу эппиэтинээ барыта Александр Васильевич санныгар, кини ейугэр санаатыгар суктэриллибитэ. Бу кэмнэ Россия омук дойдуларын дьыалаларыгар министрэ И.С.Иванов министри Россия регионнарын кытта улэбэ бастакы солбуйааччы В.И.Матвиенко субъектары кытта улэбэ Департамент директорынан улэлии олорон Александр Васильевичи сурдээбин ейеебуттэрэ.

1994 сыллаахха Российской Федерация Презеденин иьинэн Российской академиятыгар философияба кандидатскай улэ кемускуур. Темата: «Социально-культурное развитие народов РС (Я) в условиях рыночной экономики». 1997 с.-1999сс. Хотугу форум секретариатыгар Аляскаба Анкоридж куоракка СР представителинэн улэлээбитэ. Бу эмиэ судургута суох улэ этэ. Александр Васильевич кийи быыытынан дьонно сыбыана, урдук культурата, интелегентнайа, улэтигэр эппиэтинэстээбэ элбэби быаарбыта.

1999 сылтан 2006 сылга диэри Саха республикатын Тас сыбыаннабыларга министринэн улэлиир. Бу кэмнэ Александр Васильевич салайыытынан Саха сирин сокуоннарыгар «О представителях Республики Саха (Якутия) за рубежом», республикатаабы целевой программа Саха республикатын таска табаары кыабын олоххо киллэрэр, тас дойдулары кытта сыбыан концепциятын ырытан онорбуттара биьирэммитэ олоххо ылыныллыбыта, бигэргэтиллибитэ. Россия тас дойдулары кытта сыбыан Министерствотын уонна Саха республикатын тас дойдулары кытта экономикай сыбыаннабыларын ситимнээх улэтигэр икки боротокуол 2003 сылга, 2004-2007 сылларга толоруллубуттара. Биир улахан ситиьинэн бу кэмнэ Дьокуускайга Тас дойдулары кытта сыбыанна представительство, Саха сирин представительствота, эргиэн представительствотын иьинэн Пекин куоракка аьыллыылара буолар. Сана уонна чэпчэкиэ суох улэбэ Александр Васильевич норуоттар икки ардыларынаабы уонна тас экономикай сыбыаннабыларга, Россияны кытта сыбыанна республика дьобуннаах кыттыыны ыларыгар улахан бабатын ууран туран улэлээбитэ. Ол курдук, Тас дойдулары кытта улэлиир Министерство, ЮНЕСКО дьыалаларыгар национальнай комитет, Европа Совета, Хотугу Форум секретариата, Арктическай Совет республикаба, Россияба, ону тэнэ чугас сытар уонна уьук тас дойдуларга улэлиир бэрэстэбиитэллэрин системата баар буолбута. Биир сункэн ситиьинэн бу кэмнэ сахабыт норуотун героическай эпоьа «Олонхо» Аан дойдуга Шедевр аатын ылбыта буолар.

2006 с. от ыйыгар Александр Васильевич Россия тас дойдулары кытта улэлиир Министерствотын коллегиятын быаарыытынан Эрдэнэт куоракка (Монголия) Российской Федерация Генеральнай консулунан анаммыта. Кини бу улэбэ 2010 сылга

диэри улэлээбит. Бу сылларга Монголия республикатын салалтатын уонна общественноһын дирин убаастабылын ситиспитэ. Ол тумугэр Монголия Республикатын Презеденэ Цахиагийном Элбэг Дордж государство саамай урдуку наБараадатын – «Хотугу сулус» орденынан наБараадалаабыта буолар.

Александр Васильевич наукаанан утумнаахтык дьарыктаммыта уонна чабылхайдык кандидатскай диссертациятын кемускээбитэ. Дьоккуускайдаабы государственнай универсика улэлии сылдьан «Россия норуоттар икки ардыларынаабы уонна тас экономикай сыбыаннаһыларга историята», «Норуоттар икки ардыларынаабы сыбыаннарын теорията» диэн дисциплиналары ырытан онорбута, студенаһы уерэппитэ. Александр Васильевич элбэх ыстатыйалар, дакылааттар, этиилэр, ус монография автордара, МГИМО (У) ректорынаан А.В.Говоркуновтуун, РФ ТДМ Дипломатическай академиятын ректорынаан Ю.Е.Фокинныын уерэх пособияларын табаарбыттара.

1931 сыллаахха Хоро начальнай оскуолата абыллан бастакы чуораан тыаһынан оболору уерэх сырдык кыаатыгар ынырбыта. Оскуола бастакы сэбиэдиссэйдэринэн 17 саастаах Дмитрий Васильевич Бурцев, 19 саастаах Василий Николаевич Мигалкин улэлээбиттэрэ. 1932 сыллаахха от ыйыгар кини Уус-Алданна маннайгы 50 оболооох пионерскай лаабыры аспыта. Василий Николаевич Чаран оскуолатын сэбиэдиссэйдэринэн 1933 сылтан 1951 сыллаахха диэри утуе суобастаахтык, айымныылаахтык улэлээбитэ, нэбилиэннэ дирин ытыктабылын ылбыта.

2001 сыллаахха биьиги оскуолабытыгар ер сылларга сыралаах улэлэһии тумугунэн Василий Николаевич Мигалкин аата инэриллибитэ. Василий Николаевич оболоро уерэхтээх, урдук улэлээх дьон буолан, бу улэһэ оскуола салайааччыларын кытта тэннэ суурбуттэрэ - кешпуттэрэ. Сыл аайы оскуолаба араас интэриэһинэй дьоннору абалан, оболору кытта керсуйуулэри тэрийэллэрэ, оскуола материальнай базата ханыырыгар улэлэһэллэр. Манна хайаатар да ахтан ааһахпын баБарабын Александр Васильевич Мигалкин монгол дьонун абалан керсуйуу тэрийиитин. Бу кэмнэ Александр Васильевич Россияскай Федерация генеральнай консулунаан улэлии олорор кэмэ этэ. Элбэх интэриэһинэй тугэннэри кэпсээбиттэрэ, биьиги оболорбут санаалара да сатаан тийбэт дойдулары туьунан истибиттэрэ. Набыл бабайы куолаһынан кэпсээн киирэн бардаһынан оболор чуумпуран олорон, биир да тылы сиргэ-буорга туьэрбэтэрбит ханнык диэн истэллэрэ. Киьини тардар гына кэпсиирэ уонна элбэһи билэрэ-керере кэпсээниттэн да биллэрэ.

2005 сыллаахха Александр Васильевич Тас дойдулары кытта сыбыаннаһы министринэн олорон, Чаран оскуолатын оболорун уонна учууталларын ыныран бэйэтэ улэриин хоьуттан саБалаан Правительство дьэитигэр экскурция тэрийбитэ. Манна кыра кылаас оболоруттан саБалаан урдуку кылаас оболоро буолан, олус интэриэһиргээн сылдьыбыттара.. Бу кун элбэх сананы билбэтэхтэрин билэн, дуобуйа сынньанан кэлбиттэрэ.

«Учуутал сылыгар» 2010 сыллаахха Александр Васильевич биьиги оскуолабытыгар балабан ыйын маннайгы кунугэр кэлэн ыалдьыттаан барбыта. Кылаас чаастарыгар сылдьан, оболору кытта керсуйутэлээбитэ. Оскуолаба уерэммит сылларын, уерэммит оскуолатын кунддук саныырын кэпсээбитэ уонна фортепианоба оонньоон сехтербутэ. Василий Николаевич оболоро субэлэһэн баран урдук ситиьиилээх учууталларга уонна оболорго стипендия олохтуурга тыл кетехпуттэрэ. Сыл аайы оскуолаба кэлэн бардахтарынан стипендияларын туттаран бараллара. Бу стипендиялары тушпуттара: 9-с кылаас уерэнээччитэ Алексеев Стас, СР уерэбириитин туйгуна, математика учуутала

Крылова Тамара Афанасьевна, СР уэрэБириитин туйгуна, омук тылын учуутала Попова Елизавета Михайловна, СР уэрэБириитин туйгуна технология учуутала Колодезников Федот Константинович.

2011 сыллаахха балабан ыйыгар Александр Васильевич бийиги оскуолабытыгар ыалдыттан ааспыта. Бу кэлиитигэр кини оскуола материальной-технической базата ханырыгар биир тыыынча доллары абалан, оскуола директорыгар Гуляева Парасковья Ильиничнаба туттарбыта. Бу кеме оскуолабыт библиотекатыгар компьютернай техниканан хааччыллыгыгар барбыта. 2012 сыллаахха олунньу ыйга сурук-бичик кунугэр Бийиги оскуолабытыгар Александр Васильевичтаах куутуулээх ыалдыт буолан кэлэн барбыттара. Оскуола библиотекатыгар урдуку кылаас уэрэнээчилэрин кытта керсууу онорбуттара.

Саха республикатын норуотун хааайыстыбатын утуелээх улэбитэ, II Легей, I Хоро нэбилиэктэрин, Уус-Алдан улууьун бочуоттаах олохтоо5о, философскай наука кандидата, Александр Васильевич Мигалкин туьунан улэ суруйаарыбын олобун, тахсыылаах улэтин туьунан элбэ5и биллим. Кини Саха республиката тас дойдулары кытта сибээстэьийитигэр сункэн улахан кылаатын киллэрбит. Республика государственнай суверинитета уонна авторитета бе5ергееьунугэр бу сана хайысха5а идэтийбит кадрдары уэрэтиигэ, иитиигэ, бэлэмнээьиннэ элбэх сыратын, билиитин биэрэн улэлэспит. Александр Васильевич Российской Федерация Генеральной консулунан анаммыта. Кини бу улэ5э 4 сылы диэри улэлээбит. Урдук табаарыылаах улэтин иьин Монголия Республикатын Презеденэ Цахиагийном Элбэг Дордж государство саамай урдуку на5араадатын – «Хотугу сулус» орденынан на5араадалаабыта.

Александр Васильевич бииргэ тереебуттэрэ сыл аайы бийиги оскуола5а араас интэриэьинэй дьоннору абалан, оболору кытта керсууулэри тэрийэллэрэ, оскуола материальной базата ханырыгар улэлэьэллэр уонна абаларын аатынан стипендия олохтообуттара миигин уердэр. Оболорго уонна учууталларга инники улэлэригэр куус – кеме буолаллар.

Александр Васильевич Мигалкин туьунан хомуйбут ахтыыларбыттан кердехпунэ кини урдук билиилээх, еркен ейдеех. Сатабыллаах салайааччы буоларын биллим. Киьи быьытынан борустуой, элбэх кэпсээннээх дьон биьирэбилин ылыан ылбыт киьи эбит диэн сыаналаатым. Бийиги республикабыт тас дойдуну кытта сибээстэьийитигэр элбэх улэни улэлээбит биир дойдулаахпытынан кэлэр кэнчээри ыччаттар киэн туттуох тустаахпыт. Кини олорон ааспыт олобун, табаарыылаах улэтин уэрэтиэхпитин наада дии саныыбын. Бийиги оболорбут кини курдук элбэх билиилээх буолан тахсарга дьулуьуохтара.